SG

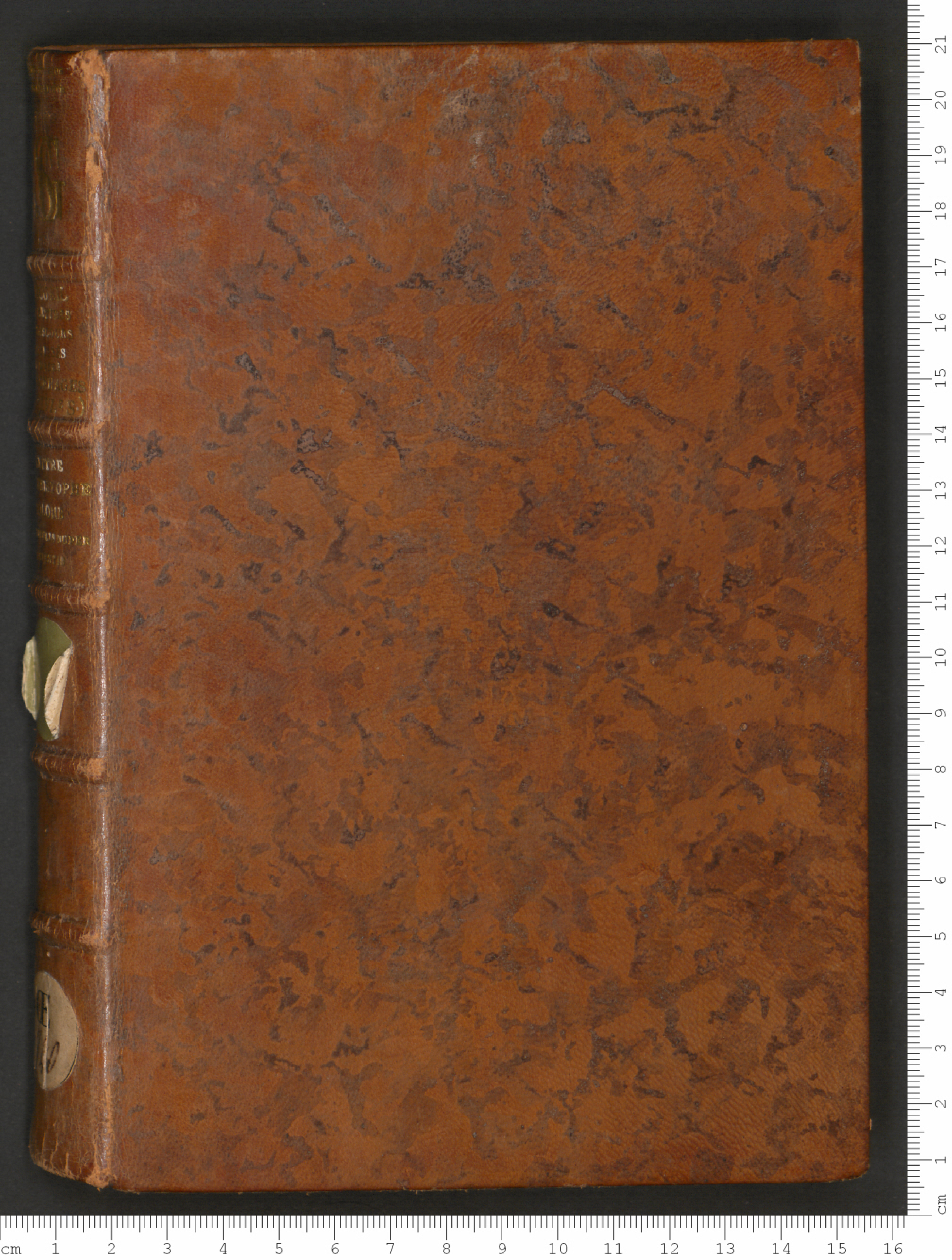
RECUEIL
DE LETTRES
ET DISCOURS
ADRESSÉS
A DIVERS
PERSONNAGES
(XV–XVI.E S.)

LETTRE
DE CHRISTOPHE
COLOMB
DE INSULIS NUPER
INVENTIS

La pièce 9 de ce recueil est la seconde édition de la traduction latine de la Lettre de Colomb relatant la découverte du nouveau monde.

Elle a été imprimée par Stephanus Planck, à Rome en 1493, lequel a également imprimé la 1re édit. — mais en omettant au titre le nom de la reine Isabelle.

Dans celle-ci, Planck corrige cette omission, ainsi que le nom du trésorier des Rois Catholiques.

C'est le no 4 de ma Bibliogr. Americ. Vetustissima

Henry Harrisse

3 juin 1892

les fiches portent pièces 1 à 6

puis pièces 1 à 30.

P. 1.	– Datée de 1522.	Ces six premières pièces forment les ffts. 1 à 27 du vol. et sont toutes du XVIe s.
2.	– id –	
3.	circa 1522	
4	– –	
5 }	– –	
6 }	Datée de 1522	

Pièces incunables :

n° 1 (6)	Daunou	463	– Pellechet	4090	
2 (7)	–	416	–	3230	
3 (8)	–	omis	–	omis	
	(cf. 2 autres ex. D. 480 OE XV. 351 p. 12).		–	5060	et un 4e ex.
4 (9)	Daunou	718	–	3862	
5 (10)	–	465			
6 (11)	–	675			
7 (12)	–	omis	Pellechet	omis	
	(cf. OE XV. 351 p. 27	667	–	1686)	
8 (13)	Daunou	710			
9 (14)	–	omis	–	omis	
	(cf. OE XV. 351 p. 22	671	–	5019)	
9* (15)	–	omis	–		
	(cf. OE XV. 351 p. 23	669			
9** (16)	–	omis			
	(cf. OE XV. 351 p. 28	673			
10 (17)	–	653			
11 (18)	–	665			
12-13 (19)	–	674	Pellechet	2048	
14 (20)	–	omis			
	(cf. OE XV. 351 p. 29	712			
15 (21)	–	461	Pellechet	4816	
16 (22)	–	588	–	4433	
17 (23)	–	590	–	2836	
18 (24)	–	omis mais sous le n° 832 Daunou cite l'ex. [351] qui n'existe pas ds. cet autre recueil : c'est sans doute une erreur			
19 (25)	–	534			
20 (26)	–	792			
21 (27)	–	419 coté à tort [351] ?			

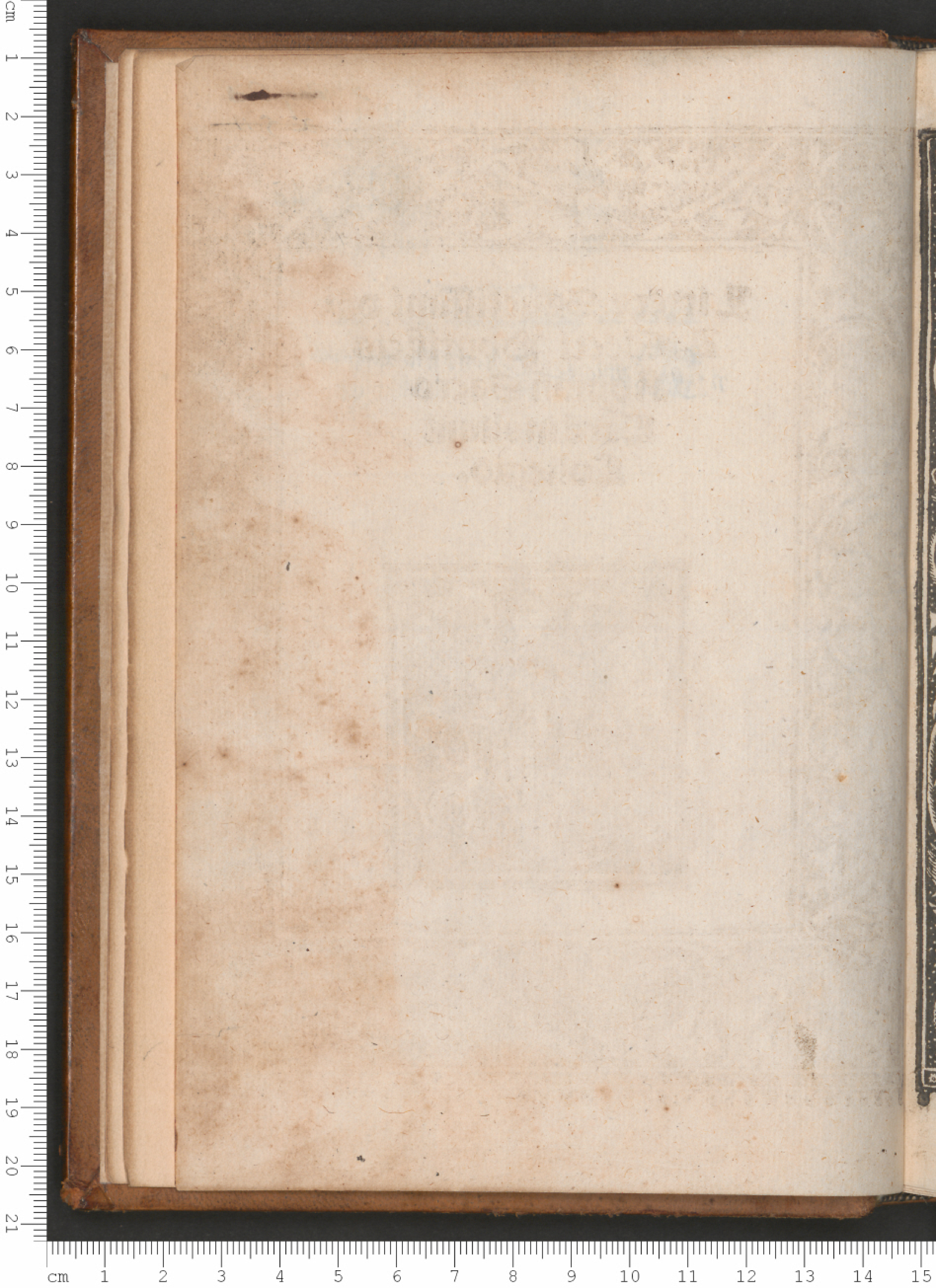
T.S.V.P.

22 (28). Daunou 717.
23 (29) — 287.
24 (30) — 313
25 (31) — 314
26 (32) — 466
27 (33) — 451

---

28 (34) Pièce datée de 1523
29 (35) — 1524
30 (36) — 1521.

n° 4 (9) Lettre de Christophe Colomb

nº 9.

Oratio Antonii Manilii Britonoriensis pro Britonoriésibus: ad Alexandrum Sextum Pontificem Maximum.

Vdi & cordi fige summe Pont. quæ hodie dicturus sum de tua necessaria & admirabili & diuina creatione & congratulatione & obedientia Britonorii Ciuitatis tuæ: quam pro situ & amœnitate locorũ si aspiceres Beatissime pater: ortum hesperidum puellarum tuarum diceres et pro salubritate aeris insulas beatas fore appellares. Et pro inicio & augmento & pace rerum humanarum eandem Siciliam censeres: quæ fuit olim esca & irritamenta bellorum: & uictoria & quies Imperii totius orbis Ro. Reipu. acquisiti. Et pro uirtute & fortitudine corporum & animorum nostrorum hominum ipm priscum populũ Romanum iudicares. Qui duce Romulo Sabinos uicit & urbem auxit. Et pro concordia & constanti & inuicto animo Saguntum urbem celeberrimam Hispanię arbitraveris. Et pro fide & charitate erga ecclesiam Iesu xpi dñi nrĩ poplm dei & martires: & si opus erit pro ipa mori procliuem existimares. Et quia sita est in medio Romandiole prouintiæ sediciosę & bellicosę quæ fuit Colonia Romanorum: & pręsertim Gottorum bello captiuis Romanis in hac prouincia collocatis: Romandiola cognominata est pro te & Ro. ecclesia ueluti noua Carthago in medio duarum Hispaniarum pro Carthaginensibus aduersus Romanos robur: & propugnaculum a

16

tua sanctitate & Ro. ecclesia plurimi existimāda. Nam Beatissime pater si tota ꝓuincia & fides rebellaret a tua beatitudine & Ro. ecclesia: hæc ciuitas tua Britonoriū ipsius natura loci & artificio & ingēti amore fide incredibili: cōcordia eterna: fortitudine inuicta: ipsius hominū munita & inexpugnabilis pro tua sanctitate & Ro. ecclesia sola est idonea ad recipiendā ac recuperandam totam Romandiolam ꝓuinciam & fidē xpi dn̄i nostri augendam: Hęc tua ciuitas Britonorium est antiqua & diuersis nōibus appellata: Romanis ac Hierosolimis incolis nobilior. Hæc est ciuitas quā olim Fridericus Imperator cum Alexandro summo Pont. ac Romanæ ecclesiæ oēs ciuitates & ꝓuincias restituerit: hanc sibi solam excepit: forsan hoc animo ut si aliquando uellet Ro. ecclesie iterum bellū inferre: hac sola ciuitate posse faciliter hanc totam prouinciam recipere: qua capta & collecto exercitu ex ipsius robustissimis ac bellicosissimis militibus equitibus centurionibus imperatoribus Pandulfo: Charolo: Sigismundo: Roberto Malatesta Sfortia Francisco: Alexandro Hestore Fauentino: aliisq; innumerabilibus inuictis ducibus: facile oēs alios exercitus supare: & reliquas ciuitates & ꝓuincias Ro. eccl. subigere & dn̄ari posse. quibus captis sperabat totā Italiam submittere: & Italie auxiliis toti orbi impare. Aīaduerte igit̄ o summe Pont. quāte existimatiōis sit hæc tua ciuitas tuæ sanctitati sediq; apl̄ice necessaria pro cuius oportunitate & uirtute ipsius hoīm ama & dilige hanc tuam ciuitatem quę te summo amore: summa fide mirabili in

tegritate te amat:te colit:totisq; uiribus te amplectitur. Quã primũ accepit nomen tuę diuinæ creationis prima sacrificiis uenerata est & crebris ignibus:tonitruis bellicosis:ludis:iocis:diuersis hymnis laudibus celebrauit. Et etiam nos pro tuo populo & forsan nõ mentirer pater sancte si dicerem pro tota prouintia & toto mundo misit legatos:ut de tanta tua noua & miranda genitura & diuina gloria quã nunc fuit ex spiritu dei qui te eleuauit:qui te introduxit ad hunc summũ pontificatũ congratulandum ueniemus. Seruitutem & obedientiã tuæ beatitudini pręstamus: & ab ea supplicemus iura oĩa & priuilegia quæ olim Pontifices tui proaui nobis cõcesserunt:pro tua diuina clementia concedere & confirmare & augere digneris. Non tamẽ te pigeat audire o summe Pont. rationes de congratulatione tuæ necessarię & oportunæ regenerationis. Sed prius dicam de diris influxibus cælestibus qui seditiones xp̃ianorum & ingentia bella inter eos cõflabunt. Quibus predæ:homicidia incendia:depopulationes ciuitatum: earumq; interitus fidesq; dñi nostri iesu xp̃i pene deseret: totaq; ecclia Ro. fere destinet:bella externa & ciuilia ingentẽ famem pestes sentiet. Truculenta bella:prœliaq; Turchorũ plena sanguine cedę stragę hominum patiet. Quibus o summe Pontifex accedit furor diuinus. Cæli & stellæ ostẽdunt iram dei & furorẽ suum. Testificat o pater sancte coniunctio ꝓxima Iouis & Martis in Leone signo cælesti sub quo urbs Ro. cõstituta est. Testificat retrogradatio Martis per signum Virginis: sub quo fidẽ nr̃am

incepisse uolunt. Testificatur oppositio Martis in Leone ad Saturnum retrogradum in aquario signo humano constitutum Leoni: & Romæ Italiæq; toti Regibus Principibus ipsius oẽs tres acerbe irascuntur superiores. Cum Saturnus quoq; pisces ingredieẽ ad quem Mars maturabit egrotã te Ioue una cum aliis diris constellationibus cælisq; nouis factis : Hæc mala xpianis totiq; mundo protendit : & hæc eunte signa de altera noua & diuina regeneratione : de qua nunc non ausim o summe Pontifex prędicare atq; contestari : relinquimus in pote state eius qui cælos facit & fecit: & qui signa cæli & planetas nouos & secula noua fabricat. His de causis redeo ad congratulationẽ nostram aures attentas præsta Beatissime pater ad hoc misterium sacratissimũ. Visa pulcherrima tui corporis maiestate totaq; eius harmonia equaliter referenti harmoniæ cęlesti eiusq; totam potestatem recipiẽti iudicauimus animam tuã & deum in ipo tuo corpore instrumento suo libere omnis uires suas agere: & arbitrio suo exercere ad oẽs res humanas diuinasq;: quarũ cognitione atq; exercitatiõe in te & in tali homine cognoscit illa diuina uniuersalis sapiẽtia : de qua Aristoteles & Plato in suis Ethicis & de Repu. scribunt hoĩes qui tali sapientia constituti sint solos natos ad ingentes Resp. & totum orbẽ gubernandũ. Aiuntq; eas beatas fore quæ a talibus sapientibus gubernantur. Hermes & Dyonisius in sua hierarchia nasci & renasci idoneos oĩa naturalia permutare posse: & angelos cælestes & diuinos cõtrahere influxus cælorũ ad suum arbi-

trium permutare uitam humanã lõgeuam & interdum: sed tñ raro immortalẽ facere ingentes exercitus prouincias: magna imperia: non armis: nõ insidiis: nõ copiis peditum equitumq;: Sed solo rubo & uirga Mosayca uincere atq; subuertere. Hac sapiẽtia pater sancte circa res humanas tãtum usus est Cirhus Rex Persaꝝ. Vsus est Alexander magnus. Vsus est Pirrus Rex Epirotarum. Vsus est Iulius Cæsar: & Octauius: & Titus Vespasianus totius mundi Imperatores. Mixtim uero usus est Abrahã: Isaac: Iacob: Ioseph: Moyses: Dauid: Salomon Iosue Iudas Machabeoꝝ. multiq; alii quos dimittimus breuitatis grã. Isti. n. Pater sancte carnẽ & deũ cognouerunt. mũdo utebant̃ tanq̃ nõ uterent̃: et deo usi sunt ut fruerent̃. Isti fuerũt ueri Philosophi: ueri Theologi ueri sapiẽtes. Isti mutarũt terrã: mutarũt aerẽ: mutarunt influxus cęloꝝ: noningẽtos et mille annos solares uixerunt. Quecunq; uoluere suo arbitrio facere poterunt: nihil quicq̃ impossibile sibi fore existimarũt. Ex hoꝝ numero & nõ fallor pater sancte ex tribu Dauid orti et oriuntur et orient̃ oẽs summi Pont. usq; ad illud seculum hoc est regenerationẽ: de qua paulo ante diximꝰ in qua sol et luna nõ deficient amplius. Lux eterna umbrã terrę priamidẽ suã ad globum lunæ mittere nõ patiet̃ sub terra tenebit eã perpetuo. Deus igit̃ te ex his et ex gremio suo nostris tpibus præsertim ꝓximis futuris ꝓcellis uoluit te natũ et ellatum ad hunc summũ pontificatum: ut his quę nũc uidemus nũc sentimus plenis inuidia: plenis auaritia: plenis luxuria: plenis imanitate: ple-

nis: oĩmq; impietate: tota deniq; uita adulterata sedeas
cum ptãte benedicẽdi: corrigẽdi omne genus hnmanũ
ab erroribus suis: & sacrilegiis impiisq; & ab horrendis
calamitatibus futuris prouideas atq; liberes nos presertim
tim xp̃ianos nosq; iustitia·pace:sanctitate·clemẽtia:cha
ritate gubernes·Hostes fidei nr̃e nõ bello:nõ exercitu:
nõ prœliis: nõ effusione sanguinis: nõ ꝑditione aliqua
perdas: sed sola tuæ diuinitatis recognitione libero aĩo
feruore assiduoq; desiderio cũ incẽdio & furore tuæ spũ
alis ptãtis dissipes:atq; sola tua maledictiõe interficias·
Sic sic btĩssime pater merito cõgratulatum uenim9: q̃a
audiuimus & uidem9 te in hoc sacratissimo diuino tro
no sedentẽ:& quia te talẽ inspicimus qualem Resp·nr̃a
xp̃iana expectabat·Te prudentiæ:te tẽpantiæ:te iusti
tiæ:te animi fortitudinis:teq; ipĩus totius uniuersæ sapi
entiæ plenum contemplamur·Tu solus pater sancte ta
lis es qui si modo uolens tibimetipsi atq; tui suorumq;
met scientibus credere: mutabis mores hoĩm: mutabis
cęloꝝ influxus qui corã te inueterati sunt·Tu solus es
qui Iosue solẽ firmabis·Tu solus es qui potes ut Heli
as facere ut cęlũ nõ pluat·Tu solus es qui ut Dauid cla
ua Goliã solo signo crucis Turchos infestissimos Ita
liæ fideiq; nostræ cõterere & ad nihilũ reducere poteris
Tu solus es qui a dracone uenenoso deuoratissimo: de
niq; a peste uniuersali redimere atq; penit9 liberare·Tu
solus es qui ut Noe iminens diluuiũ dissolues·Tu so
lus es qui ut Matusalẽ longeuos annos tibimet & aliis
largiri poteris;ideo si uolueris ut ante dixim9 exire pau

lisper a tuo corpore & recognoscere te ex luce & uita natum & nuper ex carne & spū regeneratū oīa amplectaberis: in centrū terræ penetrabis: in mare & in cęlū & supra cęlos uolabis: & nihil quicq̄ īpossibile in te ponas. corpus corporeū cum spū corporeo: & spiritū corporeū cum spū spirituali: & spūm spiritualē cum spū spirituali coniunges: terrena cū cęlestibus cęlestia cū diuinis: & diuina cū cęlestibus & terrenis cōmutabis atq; coniunges. Sic tabernaclm tuum cū tabernaclo Moysi et Heliæ: ut ait Petrus ad xp̄m Iesum dn̄m nr̄m facere poteris. Quāobrem pater sancte ut tres Magi ad xp̄m dn̄m nostrum Aurum: Thus: Mirrhā offerētes ostenderunt Iesum xp̄m esse ue℞ unicum filium dei terrena cęlestia diuina cognoscere: & hæc oīa esse in sua ptāte permutare: suo arbitrio oīa renouare & lucere: atq; eterne uiuere facere. Sic nos merito cōgratulatum uenimus ad hanc tuam hodiernā corruscantē geniturā: & pro muneribus et insignis tuæ diuinæ potestatis Aurum: Thus: Mirrham. hoc est terrena cęlestia diuina: possessiones: liberos: uxores: nosmetipos amorē: fidem: fortitudinem corporis et animi erga tuā beatitudinē offerimus. Quēadmodum nos pater sancte libera: sincera fide: singulariq; integritate totoq; corde tuæ sanctitati continuo sacrificamus. Ita supplicamus ut tua beatitudo: amore: clemētia: charitate in gremio tuo in sinu tuo nos fideles seruos tuos reponas: Iura: priuilegia nostra cōfirmes et augeas: et grām tuam prestes nobis dn̄e obsecramus.

¶FINIS.

